

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Kolegium Ekonomiczno-Społeczne

Recenzja osiągnięć naukowych dra Łukasza Zameckiego

Przedłożony do recenzji dorobek naukowy Pana Doktora Łukasza Zameckiego jest imponujący, zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Jakość i liczba publikacji świadczy, że mamy do czynienia z bardzo dobrze zapowiadającym się i uzdolnionym, kompetentnym badaczem świadomie kształtującym swoją ścieżkę rozwoju naukowego. Jednocześnie, habilitant umie łączyć pracę badawczą ze sprawowaniem istotnych dla środowiska politologów Uniwersytetu Warszawskiego funkcji prodziekana Wydziału Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UW (ds. badań naukowych i współpracy z zagranicą) czy wcześniej zastępcy Dyrektora Instytutu Europeistyki Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW (również ds. badań naukowych i współpracy z zagranicą). Posiada też uprawnienia egzaminatora państwowego z zakresu Wiedzy o Społeczeństwie (od kwietnia 2015 r.) oraz kwalifikacje pedagogiczne (od lipca 2006 r.). Czyni go to wszechstronnym, dobrze przygotowanym, kompetentnym naukowcem.

Habilitant przedstawił do oceny osiągnięcie naukowe: Przemiany systemu politycznego Hongkongu w warunkach administracji Chińskiej Republiki Ludowej. Składa się na nie 8 recenzowanych publikacji (w tym dwie książki):

1. Metodologiczne wyzwania badań przemian społeczno-politycznych reżimów hybrydowych i ich tranzycji. Kазus Specjalnego Regionu Administracyjnego Hongkong, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2019, stron: 85.
2. Sinizacja systemu politycznego Hongkongu, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2019, stron: 272.
3. Rewolucja parasolkowa w Hongkongu. Przyczyny, przebieg, następstwa, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2018, stron: 287.

4. Hong Kong Youth Radicalization from the Perspective of Relative Deprivation, „Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations: An International Journal” 2018, t. 4, nr 2; stron: 35.
5. Can the Concept of „Europeanisation” Prove Useful in the Study of Hong Kong – Mainland China Relations?, „Społeczeństwo i Polityka” 2015, nr 4, stron: 11.
6. Znaczenie zasady „jedno państwo – dwa systemy” dla utrzymania stabilności relacji Chińska Republika Ludowa–Hongkong, „Wrocławskie Studia Politologiczne” 2014, nr 16, stron: 17.
7. Sinizacja polityczna Hongkongu, „Społeczeństwo i Polityka” 2014, nr 3, stron: 27.
8. Democratization Dilemmas in the Hong Kong Special Administrative Region, w: Dilemmas of Contemporary Asia: Deliberations on Politics, pod red. J. Marszałek-Kawy, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2013, stron: 40.

Zbiór publikacji stanowiących osiągnięcie naukowe, jest spójny, koherentny, konsekwentnie zgłębiający zagadnienie naukowe wskazane w tytule.

Przedmiotem badań przeprowadzonych w ramach osiągnięcia naukowego są przemiany systemu politycznego Hongkongu w warunkach chińskiej administracji nad regionem, ze szczególnym uwzględnieniem jego relacji z władzą centralną Chińskiej Republiki Ludowej. Po tym jak Hongkong wrócił pod zwierzchność Chin jako region o szczególnym statusie, podporządkowanym zasadzie „jedno państwo – dwa systemy”, relacje między władzą centralną ChRL a Specjalnym Regionem Administracyjnym stały się intrygującym poznawczo przedmiotem badań politologicznych. Przedstawione do oceny publikacje są poświęcone jego interdyscyplinarnej analizie i wyjaśnieniu. Biorąc pod uwagę polski rynek wydawniczy w tym zakresie na stan złożenia wniosku habilitacyjnego, prace Habilitanta zapełniają istniejącą na nim lukę w powyższej tematyce.

Autor przedstawiając osiągnięcie formułuje kilka generalnych pytań badawczych (Jakie zmiany następują w systemie politycznym Hongkongu po 1997 roku i czy są one jedynie efektem przejścia suwerenności nad regionem przez ChRL? Czy ewentualne zmiany są efektem zaplanowanej polityki władz centralnych ChRL względem regionu? Jakie cele i instrumenty wpływu posiadają decydenci z Chin kontynentalnych na region Hongkongu? Jakie są formalnoprawne i aksjonormatywne uwarunkowania wpływu (będące między innymi efektem ponad stuletniej administracji brytyjskiej nad regionem, zróżnicowania postaw politycznych,

ograniczeń wynikających z zasady „jedno państwo – dwa systemy” itd.)? Jakie są instytucjonalne efekty wpływu ChRL na autonomiczny region Hongkongu? Jakie są społeczne aspekty reakcji na procesy „sinizacji” regionu? Czy te procesy są przyczyną niechęci części środowisk w Hongkongu względem ChRL?) mających organizować proces badań, których zwieńczeniem było prezentowane osiągnięcie naukowe. Rdzeniem osiągnięcia naukowego są jednak dwie hipotezy:

(H1) Przeobrażenia systemu politycznego Hongkongu (jako systemu wyodrębnionego z ChRL) są efektem dostosowań do nowego kontekstu formalnego (Hongkong jako część ChRL) i nieformalnego wpływu władz centralnych ChRL (gdyż niezgodnego z postanowieniami zasady „jedno państwo – dwa systemy”). Hipoteza jest rozwinięta dodatkowym pytaniem o kierunek przemian;

(H2) Wpływ ChRL na Hongkong wywołuje reaktancję społeczeństwa hongkońskiego w postaci rozwoju „sinosceptycyzmu”, który prowadzi do powstania ruchów natywistycznych i lokalistycznych oraz radykalizacji politycznej młodzieży.

Konstrukcja i cele hipotez należy uznać poprawne i za uzasadnione. Autor wykazuje kompetencję metodologiczną, a jednocześnie wprowadza własny akcent naukowy grą semantyczną wokół pojęcia sinizacji, nie w klasycznym rozumieniu z zakresu lingwistyki czy kultury, a w sensie oddającym unikalne socjopolityczne uwarunkowania Regionu Autonomicznego. Jest to ciekawy poznawczo zabieg. Z punktu widzenia ścisłego definiowania pojęcia sinizacji może w pierwszym momencie wydać się kontrowersyjny. Habilitant operując tym pojęciem jako swoistą grą słów celnie jednak adresuje niedobory terminologii nauki zachodniej w badaniach nad kulturą i przemianami we współczesnych Chinach.

Weryfikując hipotezy Autor stosuje instrumenty i metody właściwe badaniom badań historycznym, prawnym (ze szczególnym uwzględnieniem analizy instytucji formalnych i nieformalnych), po podejście systemowe. Habilitant odważnie czerpie inspiracje z teorii konwergencji, dorobku rozważań nad integracją europejską, relatywnej deprivacji. Choć w pierwszej chwili czytelnik może mieć wrażenie, że instrumentarium ociera się o przesadny eklektyzm, całościowe spojrzenie na osiągnięcie naukowe, nie tylko jako na efekt ale również jako na proces badań ewoluujący w czasie, uzasadnia szerokie spektrum inspiracji naukowych.

Jednocześnie, Autor w swoich publikacjach odnosi się do już zidentyfikowanych braków wskazanych podejść teoretycznych w kontekście badań nad współczesnymi Chinami.

Rozłożenie realizacji osiągnięcia naukowego w czasie wymaga chronologicznego usystematyzowania jego oceny. Badania były realizowane w okresie 2012-2018, a ich rezultaty były publikowane do 2019 r. włącznie. W tym kontekście publikacje można podzielić na poświęcone konceptualizacji badań (publikacje 2013-2015, podsumowane monografią wydaną w 2019 r.) oraz publikacje konsekwencjom tzw. Protestów Parasolek (artykuły i kolejna monografia, wydane w latach 2018-19). Osobną kategorię stanowi podsumowująca, niejako obejmująca całość badań publikacja teoretyczna z 2019 r., stanowiąca teoretyczny efekt refleksji nad przemianami politycznymi będącymi przedmiotem prezentowanego osiągnięcia naukowego.

Konceptualizacji badań poświęcone są pierwsze publikacje autora: *Democratization Dilemmas in the Hong Kong Special Administrative Region* (w: *Dilemmas of Contemporary Asia: Deliberations on Politics*, pod red. J. Marszałek-Kawy, Toruń 2013), *Sinizacja polityczna Hongkongu* („*Spółeczeństwo i Polityka*” 2014, nr 3), *Znaczenie zasady „jedno państwo – dwa systemy” dla utrzymania stabilności relacji Chińska Republika Ludowa-Hongkong* („*Wrocławskie Studia Politologiczne*” 2014, nr 16), *Can the Concept of „Europeanisation” Prove Useful in the Study of Hong Kong – Mainland China Relations?*, „*Spółeczeństwo i Polityka*” 2015, nr 4. W ich ramach autor poszukuje formuły integracji CHRL z Hongkongiem, agendy tej integracji, preferowanych instrumentów jej realizacji oraz społecznych i politycznych konsekwencji wyboru takich a nie innych metod działania władz ChRL. Ukoronowaniem tego etapu prac jest monografia: *Sinizacja systemu politycznego Hongkongu* (Warszawa 2019), w której autor wyjaśnia wcześniejsze wątpliwości i zagadnienia formułując autorską koncepcję, wspomnianej już wcześniej w recenzji, sinizacji politycznej.

Koncepcja, czy model sinizacji politycznej opiera się, jak sam Autor wskazuje w autoreferacie i w publikacjach, na potraktowaniu systemu politycznego Hongkongu jako zmiennej zależnej, a procesu jego sinizacji dokonywanej przez władze CHRL jako zmiennej niezależnej. W oparciu o przeprowadzone badania i analizy Habilitant dochodzi do wniosku, iż pomimo braku równowagi między stronami, o ile normy władz centralnych i polityki przez nie realizowane przenikają do Hongkongu, ograniczają je tożsamość i kultura polityczna mieszkańców Regionu oraz przyjęta w drodze negocjacji sino-brytyjskich i wyrażona w ustawie zasadniczej

Specjalnego Regionu Administracyjnego zasada „jedno państwo – dwa systemy”. Autor potwierdza hipotezę wskazującą iż działania sinizacyjne ChRL względem systemu Hongkongu są realizacją strategii podporządkowywania, a głównymi instrumentami wpływu są nieformalne – klientalne powiązania aktorów hongkońskich z ośrodkami władzy ChRL. W ostatecznym rozrachunku, sinizacja – rozumiana jako dominacja wzorców kontynentalnych, przenika nie tylko sferę polityki, ale także gospodarki i kultury – prowadzi do zmiany sposobów realizowania polityk publicznych czy tożsamości mieszkańców. Stopień oporu wobec tych zmian autor obrazuje tworząc kategorię sinosceptycyzmu - oddającą postawy niechęci wobec wpływów CHRL wśród mieszkańców Hongkongu, definiowaną na podstawie ich stosunku do CHRL, chińskiej tożsamości oraz akceptowanych narzędzi walki politycznej z aktorami ChRL.

Powyższe zabiegi należy uznać za przeprowadzone zgodnie z wymogami warsztatu naukowego i celem osiągnięcia naukowego. W kontekście prezentowanych wniosków, można zauważyć, że Habilitant stosując pojęcie sinizacji nieco przechodzi do porządku nad kwestią wewnętrznego zróżnicowania kulturowego i etnicznego CHRL, tym samym czyniąc pojęcie nieostrym. Zdaniem Recenzenta nie jest to jednak ograniczenie dyskwalifikujące model sinizacji prezentowany w ramach ocenianego osiągnięcia. O ile w szerszym kontekście trudno byłoby je bronić w przedstawionym kształcie, w jasno sprecyzowanych przez Habilitanta ramach relacji władze centralne CHRL – Region Autonomiczny, model spełnia postawione przed nim zadanie opisu i wyjaśnienia dynamiki relacji między nimi. Zdaniem recenzenta Autor wydatarczająco jasno wskazał ograniczenia zastosowania modelu, żeby czytelnik mógł nie tylko podążać na narracją opartą na modelu, ale również miał jasno sprecyzowany zakres zdefiniowanej ignorancji tej koncepcji w klasycznym rozumieniu giddensowskim. Biorąc pod uwagę ograniczenia terminologii politologicznej tworzonej na potrzeby świata zachodniego w analizach innych kręgów kulturowych czy cywilizacyjnych, zabieg jest na pewno ciekawy i godny akceptacji.

W oparciu o istniejącą już koncepcję badań oraz wyniki obserwacji w ramach licznych wizyt Autora, tak w Hongkongu, jak i w CHRL, powstała druga część osiągnięcia naukowego, poświęcona konsekwencjom społecznym i politycznym zachodzących po zjednoczeniu Hongkongu z kontynentem. W jej ramach należy wskazać publikacje: Hong Kong Youth Radicalization from the Perspective of Relative Deprivation, w: „Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations: An International Journal” (2018, t. 4, nr 2) oraz w

monografii *Rewolucja parasolkowa w Hongkongu. Przyczyny, przebieg, następstwa* (Warszawa 2018). Przeprowadzone badania dowodzą powstania rozłamu socjopolitycznego w społeczeństwie Hongkongu, w którego kształtowaniu istotną rolę odegrała pogłębiająca się deprywacja relatywna Hongkończyków w sferze oczekiwań politycznych i ekonomiczno-socjalnych. Holistyczny charakter obrazu wyłaniającego się z publikacji jest najlepszym uzasadnieniem interdyscyplinarnego, eklektycznego podejścia badawczego autora. Jednocześnie model, czy koncepcja sinizacji opracowana we wcześniejszych publikacjach znajduje praktyczne zastosowanie w wyjaśnianiu przyczyn i dynamiki wydarzeń na ulicach Hongkongu.

W kontekście wskazanej części osiągnięcia trudno nie odnieść się do bieżących (w czasie pisania recenzji) wydarzeń międzynarodowych. Warto zaznaczyć, że obserwacje, wyjaśnienia i wnioski Autora znajdują potwierdzenie w rozwoju wydarzeń w Regionie Autonomicznym, nadając osiągnięciu naukowemu walorów praktycznych. Cieszy przy tym świadomość Autora ograniczonej aplikacyjnej wniosków wysuwanych na podstawie badań Hongkongu na szerszym polu relacji z CHRL. W opinii recenzenta potwierdza to prawidłowość konstrukcji logicznej i walory praktyczne modelu wyjaśniania opartego na pojęciach sinizacji i sinosceptycyzmu, w ściśle zdefiniowanym przez Habilitanta kontekście geopolitycznym i czasowym.

Domknięciem całości badań jest ostatnia publikacja wskazana w ramach osiągnięcia naukowego przedstawionego do oceny: *Metodologiczne wyzwania badań przemian społeczno-politycznych reżimów hybrydowych i ich tranzycji. Kазus Specjalnego Regionu Administracyjnego Hongkong*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2019. Oparta na całościowej ocenie prowadzonych badań nad przemianami politycznymi i społecznymi w Hongkongu stanowi odpowiedź Autora na pytanie o charakter reżimu Regionu Autonomicznego. O ile przypadek Hongkongu jest specyficzny głównie ze względu na rolę ChRL i nie można go przyrównywać do systemów hybrydowych znanych z Europy Wschodniej czy Poradzieckiej Azji Centralnej Autor wskazuje, że koresponduje on z kategorią *tutelary hybrid regimes* według typologii Payama Mohseniego i Leah Gilbert. Reżim bowiem charakteryzuje się ograniczoną konkurencyjnością oraz faktycznym wpływem na system polityczny „organów niewybieralnych”. Prognozy co do przyszłej ewolucji reżimu Hongkongu

są jednak jednoznaczne – będzie on zmierzał ku postępującemu ograniczeniu praw politycznych jego obywateli.

Publikacja powstała z wyraźną intencją ze strony Habilitanta do podsumowania serii publikacji związanych z tematyką Hongkongu. Jako taka jest rekapitulacją, podsumowaniem wcześniej publikowanych rozważań. Z punktu widzenia oceny całości przedsięwzięcia naukowego, którego ostatecznym efektem jest przedstawione osiągnięcie naukowe, zabieg należy uznać za udany. O ile oceniana samodzielnie byłaby w dużej mierze wtórna do wcześniejszych publikacji, jako element je podsumowujący spełnia funkcję klaryfikującą i podsumowującą całość rozważań Habilitanta.

Publikacje opierają się zarówno na badaniach jakościowych, jak i ilościowych, przeprowadzonych w ramach kilkunastu pobytów naukowych Habilitanta w CHRL i Hongkongu. Na szczególne uznanie zasługuje fakt uzupełnienia wywiadów, czy to z ekspertami lub politykami, o kwestionariusze wypełnione przez studentów uczelni hongkońskich. Było to możliwe dzięki bliskiej współpracy Habilitanta z naukowcami z Hongkongu, co świadczy nie tylko o profesjonalizmie i kompetencjach badawczych ale również o pasji naukowej Autora. Poza tym badania opierają się na literaturze przedmiotu, danych zastanych centrów analitycznych, przeglądach prasy, w językach polskim, angielskim i chińskim (dostęp do nich Habilitant zawdzięcza współpracownikom w Hongkongu). Biorąc pod uwagę tematykę Hongkongu, razem stanowią one kompletną, solidną bazę prowadzonych rozważań. Wyniki badań były też sukcesywnie prezentowane na licznych krajowych i międzynarodowych konferencjach i seminariach naukowych. Warto zaznaczyć, że badania były często realizowane w ramach licznych projektów grantowych, w których Habilitant brał czynnie udział. Pośrednio świadczy to więc również o dobrze rozwiniętym warsztacie naukowym Autora w szerokim rozumieniu obejmującym nie tylko kompetencje do przeprowadzania badań ale również pozyskiwania na nie finansowania.

W zakresie pozostałych publikacji i prac Habilitanta, również zasługują one na uznanie. Zgodnie z zestawieniem przedstawionym razem z wnioskiem awansowym, Habilitant opublikował samodzielnie lub we współautorstwie 72 prace, w tym po uzyskaniu stopnia naukowego doktora 12 monografii autorskich i współautorskich, 17 artykułów naukowych i recenzyjnych, 23 rozdziały w pracach zbiorowych i wstępy, 8 prac redagowanych (w tym jeden

tom czasopisma „Społeczeństwo i Polityka”) oraz 3 hasła w słowniku. Zainteresowania badawcze, poza związanymi z prezentowanym osiągnięciem naukowym, należy podzielić na:

1. badania nad bezpieczeństwem surowcowym państwa,
2. badania poświęcone teorii i metodologii dyscypliny nauki o polityce,
3. badania nad edukacją politologiczną i polityczną.

Badania Autora dotyczące zagadnień bezpieczeństwa i polityki surowcowej, poza wartością samą w sobie (lista publikacji Habilitanta w tym zakresie jest imponująca), odegrały ważną rolę w naprowadzaniu Autora na krąg zagadnień związanych ze współczesnymi Chinami. Tą okazją stały się analizy dotyczące geopolityki surowcowej ChRL (w zakresie ziem rzadkich). Ważne, że Autor w zakresie podejmowanej tematyki eksponował praktyczne konsekwencje wniosków wynikających z badań. W tym zakresie wpisał się w rosnące zainteresowanie UE i USA problemem zależności od importu rzadkich surowców z państw o niekoniecznie przychylnym do nich stosunku politycznym

Badania poświęcone teorii i metodologii dyscypliny nauki o polityce można odebrać jako efekt zaangażowania w przeobrażenia statusu nauk o polityce, jak również kontynuację zainteresowań związanych z pracą doktorską. Rozważania o statusie nauk o polityce, ich strukturze i uwarunkowaniach z pewnością pomogły wypracować instrumentarium metodologiczne umożliwiające podjęcie wyzwania prac nad skomplikowanym zagadnieniem przemian współczesnego systemu politycznego Hongkongu.

Z kolei badania nad edukacją politologiczną i polityczną należy traktować jako emanację nie tylko ambicji naukowych ale również popularyzatorskich Habilitanta. Choć z perspektywy prezentowanego osiągnięcia może nie pierwszorzędne ale w kontekście popularyzacji wiedzy politologicznej i podnoszenia poziomu edukacji obywatelskiej należy uznać zaangażowanie nie tylko publikacyjne ale również eksperckie Habilitanta za bardzo cenne (np. współpraca z Centralną Komisją Egzaminacyjną w zakresie egzaminowania i podstawy programowej z Wiedzy o Społeczeństwie czy praca jako konsultant Olimpiady Wiedzy o Społeczeństwie i Świecie Współczesnym). Opracowania mają dużą wagę metodyczną i z pewnością są cennym wkładem w misję społecznej odpowiedzialności współczesnego Uniwersytetu.

Osiągnięcie naukowe dra Łukasza Zamęckiego w polskiej literaturze naukowej rzuca światło na współczesne wydarzenia i przemiany w Hongkongu w kontekście polityki CHRL na rzecz

zacieśniania stosunków gospodarczych i politycznych z Regionem Autonomicznym. Prace Habilitanta są jest erudycyjnie wartościowe, zaś pomysł rozpatrywania wysiłków współczesnych Chin w celu rozciągnięcia efektywnych wpływów na Region w sensie autorsko definiowanej sinizacji jest udany i twórczy. Problematyka, którą Habilitant podjął w swoich publikacjach, jest dla przez niego kompetentnie zgłębiana w oparciu o szeroki wachlarz instrumentów naukowych. Tym samym należy z uznaniem przyjąć to, co przedstawił. Nie trzeba wielu argumentów, aby podkreślić wagę problematyki recenzowanych prac. Można wyrazić życzenie, by z powodzeniem kontynuował kierunek badań rozpoczętych osiągnięciem naukowym przedstawionym do oceny.

Biorąc pod uwagę ocenę dorobku naukowego Habilitanta, a w szczególności przedstawionego przez niego osiągnięcia naukowego, z przekonaniem stwierdzam, iż w myśl przepisów o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (w rozumieniu ustawy o Szkolnictwie Wyższym na stan 12.11.2019 r.) osiągnięcie naukowe wykazuje znaczny wpływ autora w rozwój uprawianej przez niego dyscypliny naukowej oraz, że habilitant wykazuje się istotną aktywnością naukową uzasadniającą nadanie mu stopnia doktora habilitowanego.

Krzysztof Kozłowski